

Velkommen til INF1000 høst 2010

Kursansvarlige:

Ragnhild Kobro Runde

Arild Waaler

Forelesning 1:

- Velkommen til kurset!
- Litt praktisk informasjon
- Noen enkle programmer

Første forelesning!

- Litt praktisk informasjon om kurset
- Registrering av oppmøte i pausen
- Noen enkle Java-programmer
- Enkel bruk av datamaskinen:
  - Editering
  - Kompilering
  - Kjøring av programmer
- Mål: Du greier å bruke maskinen i løpet av denne eller neste uke og har forsøkt å lage et program

Kursevaluering

- Husk kursevaluering!
  - Både en plikt og en rettighet!
  - Alle kurs ved UiO har det, og det har reell påvirkning
- Inf 1000 har to evalueringer:
  - midtveisevaluering i oktober
  - sluttevaluering i november/desember
- Evaluering av forkurset i informatikk skjer nå:

forkurs.ifi.uio.no

Mål for INF1000

- Gi grunnleggende forståelse av noen sentrale begreper, problemstillinger og metoder innen informatikk
- **Lære å programmere**
- Gi noe innsikt i datamaskiners muligheter og begrensninger
- Lære noe om samfunnsmessige konsekvenser av bruk av informasjonsteknologi

INF1000: oversikt

- Innhold:
  - Litt datateknologi
  - Noe tekstbehandling
  - Mye programmering
- Verktøy:
  - Datamaskiner med Unix og Windows på Blindern eller hjemme-PC med Windows
  - Tekstbehandlingssystemet Emacs på Unix og f.eks Emacs eller TextPad på PC
  - Programmeringsspråket Java
- N.B: Å lære å programmere er mer enn bare å lære et programmeringsspråk

Undervisningen høsten 2010

- Forelesninger
  - 2 timer hver uke
  - Noen er repetisjonstimer og gjennomgang av eksamensoppgaver
- Gruppetimer
  - Oppgavegjennomgang i 2 timer hver uke
    - Gjennomgang av ukeoppgaver
  - Terminaltimer, 2 timer terminal/hjelp i uka .
    - Hjelp til å lese oppgaver praktisk på terminal – ukeoppgaver og oblig'er
- Selvstudium
  - Lesing, programmering – også løse egne oppgaver, mange timer pr. uke

Undervisningsmaterieell, del I

- Lærebok - kjøpes i Akademika:
  - Brunland, Hegna, Lingjærde og Maus: **Rett på Java, 2. utg** (Universitetsforlaget, 2007)
- Følgende lastes snart ned via hjemmesida til kurset :
<http://www.uio.no/studier/emner/matnat/ifi/INF1000/h10/>
  - Unix for nybegynnere
    - kompendium av Dag Langmyhr
  - Local guide til Emacs
    - kompendium av Dag Langmyhr
  - Informasjonsteknologi, vitenskap og samfunnsmessige virkninger
    - kompendium av Arne Maus
    - N.B. Vent på oppdatert notat!

Undervisningsmaterieell, del II

- Hjemme-DVD for PC med mye nyttig programvare
  - Bla. Emacs, TextPad, Java, Pyton og en rekke andre programmeringsspråk
  - Deles ut gratis
- Kopier av lysarkene fra forelesningene
  - Kan lastes ned over nettet fra hjemmesida og leses på maskin eller skrives ut
  - Dere betaler litt for utskrifter ut over de første 100 ark

Fire oblig'er

- En obligatorisk (programmerings-) øvelse ca. hver tredje uke
  - **Individuell** besvarelse !
  - Leveres hjelpelærer til retting/godkjenning før fristen
  - Hjelp og tips fra medstudenter tillatt, men kopi strengt forbudt (like besvarelser – vil bli sjekket av et program og bli behandlet som fusk)
  - Kan hende du må forbedre ditt løsningsforslag
  - Dere som har tatt inf1000 før: Gamle godkjenninger fortsatt gyldige. Sjekk med gruppelærer
  - **Alle obligene skal leveres elektronisk – se oppgaveteksten!**
- Første oblig: Innlevering 10. september!

Ukeoppgaver

- Øvelsesoppgaver, nytt sett hver uke
- Flere enn du greier å gjøre
- Gjennomgås på gruppene
- Løsningsforslag gis
- Gå på gruppene - det er der man får kontakt med andre studenter - og man lærer mye av hverandre (og gruppelæreren)
- Gruppeundervisningen starter neste uke!
- Sjekk rom på kurssiden før oppmøte!

”Grublegruppen”

- En tilbud til de som ønsker mer utfordring
- Start: 16. september
- Påmelding fra 7.9 på epost til martiirt@ifi.uio.no

7 “terminal-stuer”

- Abel
  - Størst, men også fullest
- VB
  - nest størst + noen mindre rom
  - Både VB og Abel er helt fulle rett før obliginnlevering!
- Informatikk-bygget:
  - Mindre og bedre plass
- Muligheter for bruk av andre MatNat-maskiner på Bio, Fysikk, Kjemisk
  - Best plass og minst
- Terminalvaktene på Abel, VB og Bio-bygget hjelper deg !
- Både Windows og Linux (Unix) maskiner

Termvakter

- Sjekk åpningstider selv på:
  - <http://termvakt.uio.no/wiki/>
- VB (betjent)
- Abel (betjent)
- Fysikk (betjent)
- Biologi (betjent)
- PO (ubetjent)
- IFI (ubetjent) (med kort+kode)

Brukernavn og Passord

- For å få adgang til maskinen trengs to opplysninger
  - **Brukernavn** (en kortform av navnet ditt) – dette er offentlig. Foreleseren har f.eks brukernavnet: *arild*
  - **Passord** (hemmelig) – tastes inn etter at du har oppgitt brukernavn. Gir sikkerhet for deg.
- Hvordan få brukernavn og passord ?
  - I posten når du er semesterregistrert (eller av termvakt hvis du ikke finner ditt)
  - Kontoen virker ikke før du har betalt semesteravgift!
  - Trenger du adgang til Ifis maskiner
    - NEI – hvis du aldri er på Blindern og har eget internett-abonnement
    - JA – ellers
- Se:<http://www.usit.uio.no/it/student/>

Eksamen (4 timer)

- 1. desember kl. 14:30-18:30
  - Trekkefrist er 1. november
- *Alle* skriftlige hjelpemidler tillatt
- Karakter: A, B,..., E og Stryk (F)
- For å stå i INF1000 må **både** alle de 4 obligene være godkjent **og** eksamen bestås
- Karakteren bestemmes av eksamensbesvarelsen

Hva er et program?

- Maskinen er ganske innskrenket, men kan noen få typer ordre:
  - Les inn et tall (fra tastatur)
  - Skriv ut en tekst (til skjerm, disk,..)
  - Legg sammen to tall
  - ....
- For å få gjort det vi vil, ber vi maskinen utføre et antall slike ordre/handlinger (én etter én)
- Denne rekken av ordre kalles et **program**

Et program minner om en oppskrift

- Vi kjenner andre typer oppskrifter:
  - matoppskrift
  - strikkeoppskrift
  - pianonoter
  - .....
- Et program er en oppskrift til en datamaskin
- Med noter lager man ulike melodier ved å kombinere et mindre antall lyder fra pianoet
- Med programmering kan men lage alle mulige programmer ved å kombinere et begrenset sett av enkle operasjoner i datamaskinen
- Husk: Å *følge* en oppskrift er noe annet enn å *lage* en oppskrift

Hvordan får vi våre programmer inn i maskinen?

N.B.: Det finnes allerede en rekke programmer inne i datamaskinen:

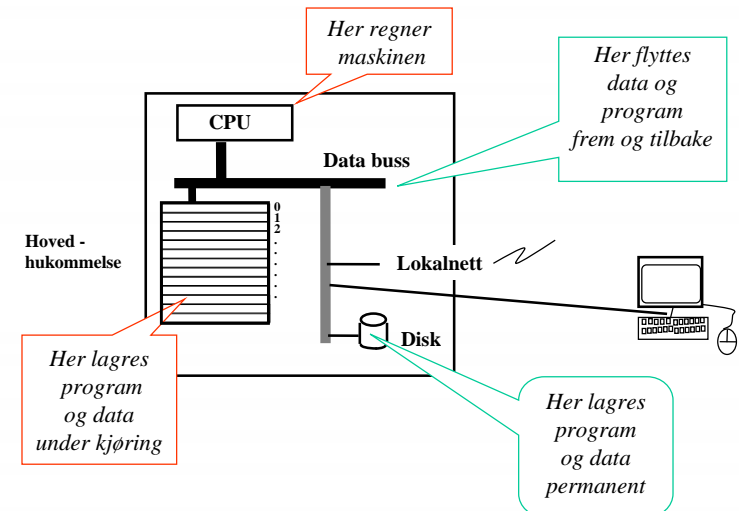
- operativsystemet
- (program-) editoren (emacs, TextPad, WordPad,...)
- oversetteren (kompilatoren)
- kjøre-programmet
- .....

Det er disse programmene som *hjelper* deg til å få ditt program inn i maskinen

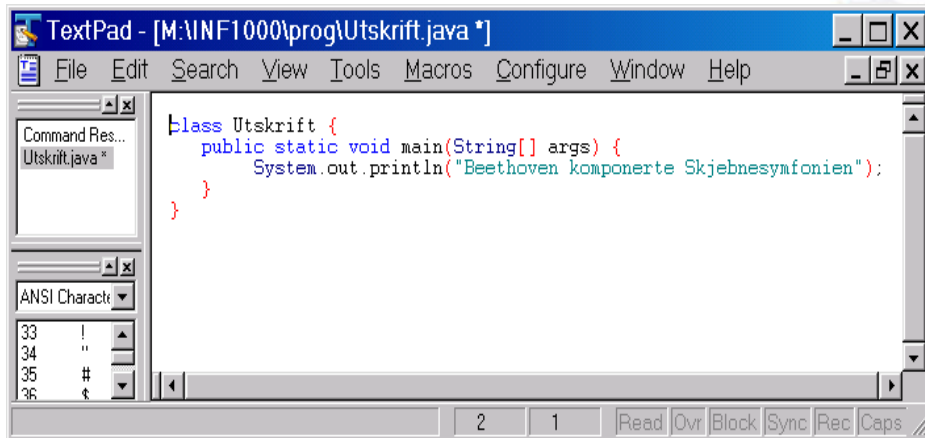
Programmering

- Vi skriver våre programmer på en måte som er lettest for oss mennesker (til editoren)
- Denne skrivemåten kalles et programmeringsspråk
- En programtekst skrevet i et slikt programmeringsspråk kan:
  - lett oversettes (av oversetteren) til enkle operasjoner,
  - som lagres i hovedhukommelsen og
  - så kjøres (av kjøre-programmet)
- Det er mange programmeringsspråk - det vi bruker i INF1000 heter **Java**

Hva er en datamaskin?

Et første program i Java (– her inne i TextPad)

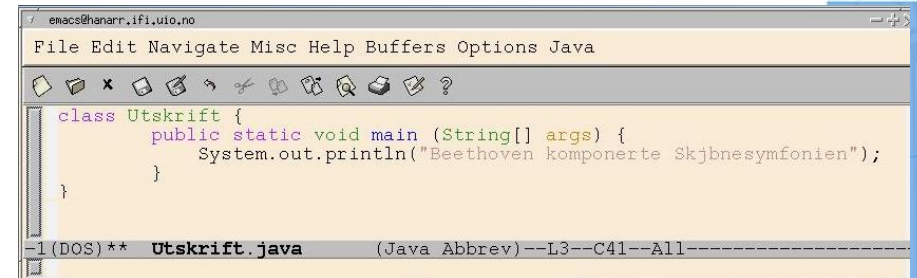


```

class Utskrift {
    public static void main(String[] args) {
        System.out.println("Beethoven komponerte Skjebnesymfonien");
    }
}

```

Et første program i Java (– her inne i emacs)


```

class Utskrift {
    public static void main (String[] args) {
        System.out.println("Beethoven komponerte Skjebnesymfonien");
    }
}

```

Vårt første program

```

class Utskrift {
    public static void main(String[] args) {
        System.out.println("Beethoven komponerte Skjebnesymfonien");
    }
}

```

- Et Javaprogram består av minst:
  - En klasse – her: class Utskrift
  - En metode som heter `main`
  - Inne i metode `main` er det én eller flere ordre – her:

```
System.out.println("Beethoven komponerte Skjebnesymfonien");
```

Kompilering (=oversetting) og kjøring (av det oversatte)

```
>javac Utskrift.java
```

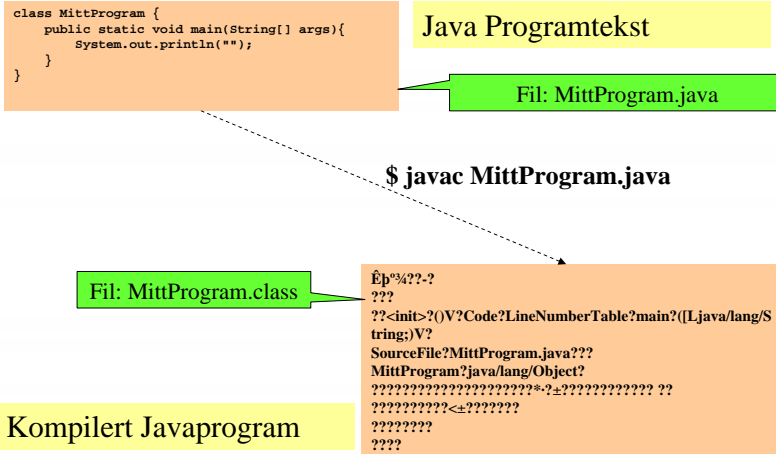
Her ber vi om at det oversatte programmet (i Utskrift.class) skal kjøres

```
>java Utskrift
```

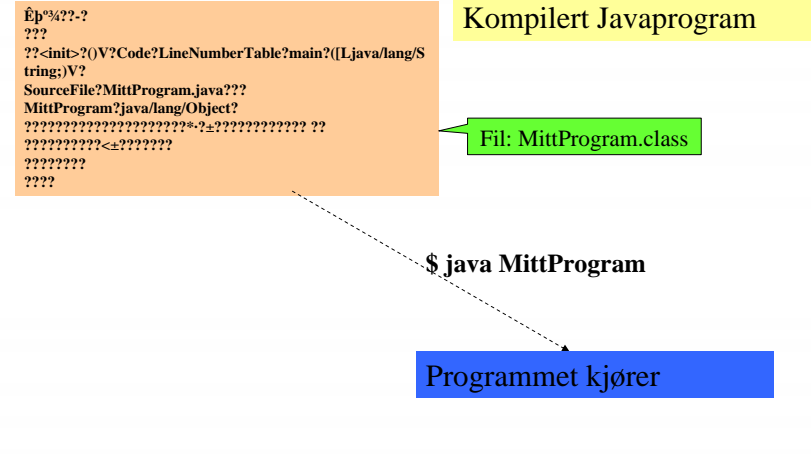
```
Beethoven komponerte Skjebnesymfonien
```

Denne linja er resultatet av kjøring av programmet

Kompilering: hva skjer?

Kjøring : hva skjer?

Programmering generelt

- Vi skriver programmet som en tekst i en editor
- Vi lagrer filen med programmet lik navnet på klassen og med `java` etter punktum – her: `Utskrift.java`
- Vi lar kompilatoren `javac` oversette `.java` filen og legge oversettelsen i en ny fil - her: `Utskrift.class`
- Vi starter opp kjøresystemet `java` med `Utskrift` som parameter på samme linje (den forstår at dette er `Utskrift.class`)
- Kjøresystemet leser så denne og utfører de instruksjonene som ligger på `.class` fila - her: `Utskrift.class`
- Kommandoene som ligger i `main` blir da utført,
  - en etter en
  - ovenfra og nedover (til vi har utført siste ordre i main)

Et litt større program – tre linjer utskrift med kompilering og kjøring

```

class Utskrift2 {
    public static void main(String[] args) {
        System.out.println("Arne har aldri komponert en symfoni");
        System.out.println("Beethoven komponerte Skjebnesymfonien");
        System.out.println("-----*****-----");
    }
}
    
```

Kompilering og kjøring:

```

>javac Utskrift2.java

>java Utskrift2
Arne har aldri komponert en symfoni
Beethoven komponerte Skjebnesymfonien
-----*****-----
    
```

Eksempelet igjen – linje for linje

Alt inne i klasser

```
class Utskrift {
    // Skriver ut en linje.
    System.out.println(
        "Beethoven komponerte Skjebnesymfonien"
    );
}
```

Metoden "main"

En kommentar

Setninger avsluttes med semikolon

En tekst eller "String"

class Utskrift

- En setning av typen

```
class <klassenavn> {
    <...sekvens av instruksjoner...>
}
```

kalles en klassedeklarasjon (eller bare klasse).

- Tenk på en klasse som en samling data (tall, tekst, bilder, osv) og operasjoner som vi ønsker å kunne utføre på dataene.
- Senere i kurset kommer hvert program til å bestå av mange klasser.

```
public static void main(String[] args)
```

- Må være med i et fullstendig program
- I starten av kurset legger vi all programkode inne i main-metoden
- Senere skal vi lære hva alle ordene betyr!

Kommentarer i programmer

- Kommentarer gjør programmene lettere å forstå
- De oversettes ikke: kompilatoren hopper over dem
- To typer kommentarer:

```
// Her er en kommentar som varer ut linja
```

```
/* Her er en kommentar som varer
   helt til hit */
```

- Gode programmer har kommentarer, men ikke på hver linje!
- Dere må kommentere programmene til oblig 2-4!

Nytt eksempel: Gangetabell

```
class Gangetabell {
    public static void main (String [] args) {
        System.out.println(1 * 8);
        System.out.println(2 * 8);
        System.out.println(3 * 8);
        System.out.println(4 * 8);
        System.out.println(5 * 8);
    }
}
```

KOMPILERING OG KJØRING

```
> javac Gangetabell.java
> java Gangetabell
8
16
24
32
40
```

Variable – Programmer og data

- Programmet bearbejder data
- Oppgaver som søk, sortering, beregning
  - Summere regning
  - Finne studenten med best gjennomsnittskarakter
  - Finne billigste flybillett
  - Regne ut hvordan været blir i morgen
- Vi må sette av plass til dataene

Variabel – En plass i lageret

- En plass i maskinens lager (minne) ligner
  - en skuff i en kommode
  - en biloppstillingsplass på en parkeringsplass
- De kan ha forskjellige størrelse avhengig hvilke dataelementer som skal lagres der
- Variable må ha **navn**
  - Slik at vi kan referere til dem
- Variable må ha **type**
  - Så vi vet hvordan data som kan lagres

Hvordan deklarerer vi variable?

- Deklarasjon angir navn og type til en variabel
- Vi deklarerer en variabel bare én gang
- Eksempel: En heltallsvariabel kan deklareres med typen int (for "integer"):

```
int tall;
```

Diagram illustrating the declaration of a variable:

- Type:** Points to the word "int".
- Navn:** Points to the word "tall".
- En setning avsluttes alltid med semikolon:** Points to the semicolon ";" at the end of the line.

Tilordning av verdi til variable

- En variabel har ingen verdi i utgangspunktet
- Den kan gis verdi med en *tilordningssetning*
- En deklartert variabel kan gis verdi flere ganger

tall = 8;

variabel

tilordnes

verdi

Tilordning betyr: Settes lik
(det er ikke en ligning!)

Eksempel med variable

```
class VariabelEksempel {
    public static void main (String [] args) {
        int tall;

        tall = 8;
        System.out.println(tall);
        tall = 2 * tall;
        System.out.println(tall);
    }
}
```

KOMPILERING OG KJØRING

```
> javac VariabelEksempel.java
> java VariabelEksempel
8
16
```

Tilordningen – hva skjedde der?

```
tall = 2 * tall;
```

1. Verdien som ligger i variabelen tall hentes fram (her: 8)
2. En ny verdi beregnes ut fra uttrykket "2 * tall" (her: 16)
3. Variabelen tall settes til denne nye verdien

Variabelen tall har med andre ord verdien:

- 8 før setningen er utført
- 16 etter den er utført

Vi må gi verdi før vi bruker den

- En variabel som ikke er tilordnet kan ikke avleses
- Gir feil når vi forsøker å kompilere programmet

```
int tall;
tall = 2 * tall;
```

Forsøker å lese en variabel som ikke er tilordnet

```
$ javac TilordningAvlesing.java
```

Kompilerer programmet

```
TilordningAvlesing.java:7: variable tall might not have been initialized
```

```
    tall = 2 * tall;
```

```
        ^
```

```
1 error
```

Vi får en feilmelding

Gangetabell med variable

```
class GangetabellVar {
    public static void main (String [] args) {
        int tall;
        tall = 8;
        System.out.println(1*tall);
        System.out.println(2*tall);
        System.out.println(3*tall);
        System.out.println(4*tall);
        System.out.println(5*tall);
    }
}
```

KOMPILERING OG KJØRING

```
> javac GangetabellVar.java
> java GangetabellVar
8
16
24
32
40
```

Variable – Flere i samme setning

```
int lengde, bredde, høyde;
```

er det samme som

```
int lengde;
int bredde;
int høyde;
```

Kombinert deklarasjon og tilordning

```
int tall = 8;
```

er det samme som

```
int tall;

tall = 8;
```

Bytte verdier mellom to variable

- Anta at vi har disse instruksjonene:


```
int første, andre;
første = 65;
andre = 77;
```
- Hvordan kan vi bytte om verdiene i de to variablene?
- Vi forsøker dette:


```
første = andre;
andre = første;
```
- Hvorfor virker ikke dette?

Når vi har utført ...	så er verdien til:
<code>første = 65;</code> <code>andre = 77;</code>	<code>første: 65</code> <code>andre : 77</code>
<code>første = andre;</code>	<code>første: 77</code> <code>andre : 77</code>
<code>andre = første;</code>	<code>første: 77</code> <code>andre : 77</code>

Løsning: hjelpevariabel

- Vi tar vare på den opprinnelige verdien i en tredje variabel:

```
int første, andre, minne;
første = 65;
andre = 77;
minne = første;
første = andre;
andre = minne;
```

- Vi sjekker at det virker:

Når vi har utført ...	så er verdien til:
første = 65; andre = 77;	første: 65 andre : 77 minne : --
minne = første; første = andre;	første: 77 andre : 77 minne : 65
andre = minne ;	første: 77 andre : 65 minne : 65

Heltall og desimaltall

- To viktige datatyper:
  - int: heltall
  - double: desimaltall (flyttall)
- Ved tilordning må typen til verdien være den samme som typen til variabelen:

```
int verdi1 = 12;           // OK
int verdi2 = 2.0;         // Gir kompileringsfeil

double verdi3 = 2.0;      // OK
double verdi4 = verdi1;   // OK - gjør om til 12.0
```

Typekonvertering

- Det er mulig å konvertere fra en datatype til en annen
- Enkelt fra heltall til et flyttall.
- Den andre veien må vi informere kompilatoren om
- Vi gjør det ved å sette typenavnet i parentes rett foran verdien vi ønsker å konvertere

```
double d = 3.14;
int i = (int) d;
int j = (int) 2.222;

// Men dette er altså ok
int x = 9;
double db = x;
```

Hvorfor ikke alltid bruke double?

- Mens regning med heltall alltid er eksakt, er regning med desimaltall ikke:

```
double x = 0.1;

double y = (x + 1) - 1;

// Nå har ikke x og y samme verdi!
```

- x og y er nesten like, men det er forskjell i et av desimalene langt ute
- Når det er naturlig å bruke heltall bruker vi int!
- Når det er naturlig å bruke desimaltall bruker vi double

Kompileringsfeil og kjøretidsfeil

- Kompileringsfeil
  - Feil som oppdages av **javac**
  - Feilformulerte setninger
  - Feil type
  - Programmet blir ikke compilert
  - Husk: Tidligere compilerte utgaver kan ligge der
- Kjøretidsfeil
  - Feil som oppdages av **java**
  - Feil vi ikke kunne vite om før programmet ble compilert
  - Programmet "krasjer"
- Designfeil
  - Bruk av feil formel eller fremgangsmåte. Resultatet blir feil.

Kompileringsfeil

```
class FeilType {
    public static void main(String[ ] args){
        double d = 1.5;
        int i;
        i = d;
    }
}
```

```
$ javac FeilType.java
FeilType.java:5: incompatible types
found   : double
required: int
        i = d;
          ^
1 error
```

Kjøretidsfeil

```
class DivNull {
    public static void main(String[ ] args){
        int x = 7;
        int y = 0;
        int z = x / y;
    }
}
```

```
$ javac DivNull.java
$ java DivNull
Exception in thread "main"
java.lang.ArithmeticException: / by zero
    at DivNull.main(DivNull.java:5)
```

Tekst i programmer

- Datatypen for tekst heter String:

```
String tekstSnutt = "Dette er en tekst";
```

- String-verdier kan settes sammen med +:

```
String tillegg = " som vises på forelesning";
String fulltekst = tekstSnutt + tillegg;
System.out.println(fulltekst);
```

Dette er en tekst som vises på forelesning

Datotypen avgjør hva "+" betyr

```
System.out.println("2" + "3");
```

```
// Resultat: 23
```

```
System.out.println("2" + 3);
```

```
// Resultat: 23
```

```
System.out.println("2 + 3");
```

```
// Resultat: 2 + 3
```

```
System.out.println(2 + 3);
```

```
// Resultat: 5
```

Når + brukes mellom strenger, betyr det streng-sammenslåing

Når et argument til + er en streng, vil de andre konverteres til strenger

Eksempel: Regne ut areal

```
class Repetisjon {
    public static void main(String[] args){
        final double PI = 3.14;
        double radius = 2.0;
        double areal;
        String fortekst =
            "Arealen til en sirkel med radius ";

        areal = PI * radius * radius;

        System.out.println(fortekst + radius +
            " er " + areal + ".");
    }
}
```

final betyr konstant

Arealet til en sirkel med radius 2.0 er 12.56.

Hvordan løse oppgaver

1. Se oppgaven utenfra:

1. Hva skal være inndata (input) til programmet?
2. Hvordan skal programmet få tak i inndataene?
3. Hva skal være utdata (output) fra programmet?
4. Hvordan skal utdataene presenteres for brukeren?

2. Hvordan transformere inndata til utdata?

1. Hvordan skal representeres (lagres)?
2. Spesifiser en sekvens av trinn der:
  - hvert trinn gjør en enkel ting med dataene
  - hvert trinn er enkelt å programmere

3. Skriv programkode (og test løsningen)

Eksempel: Celsius og Fahrenheit

- Problem:
I Norge angis vanligvis temperaturer i Celsius (C), mens man bl.a. i USA benytter Fahrenheit (F). F.eks. svarer 0 C til 32 F.

Lag et program som lager en tabell som nedenfor (og med temperaturer i Fahrenheit fylt inn):

Celcius	Fahrenheit
-10.0	.....
0.0	.....
37.0	.....
100.0	.....

Hvilke data beskriver problemet?

- Inndata:
  - De fire Celcius-temperaturene -10, 0, 37 og 100 (desimaltall)
  - Vi tenker oss at temperaturene er gitt når vi skriver programmet. Senere skal vi se hvordan programmet kunne ha lest inndata fra terminal (fra brukeren).
- Utdata:
  - De tilsvarende (konverterte) Fahrenheit-temperaturene (desimaltall)
  - Skal skrives ut på skjermen i en tabell

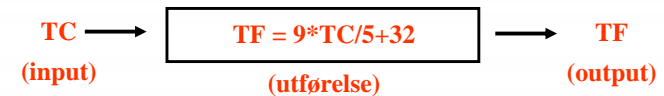
Transformere inndata til utdata

- Vi må kjenne formelen for å regne om fra Celcius til Fahrenheit. La
  - TC = Temperatur i Celcius
  - TF = Temperatur i Fahrenheit

- Vi finner i et oppslagsverk at omregningsformelen er

$$TF = 9 * TC / 5 + 32$$

- Dermed blir fremgangsmåten slik:

Programskisse – "Pseudokode"

```

class TemperaturKonvertering {
  public static void main (String[] args) {
    <deklarasjoner>
    <Skriv overskrift>

    <sett TC lik -10>
    <regn ut TF>
    <skriv ut>

    <sett TC lik 0>
    <regn ut TF>
    <skriv ut>

    <sett TC lik 37>
    <regn ut TF>
    <skriv ut>
    <sett TC lik 100>
    <regn ut TF>
    <skriv ut>
  }
}
  
```

Ferdig program

```

class TemperaturKonvertering {
  public static void main (String[] args) {
    double tempCelcius, tempFahrenheit;
    System.out.println("Celcius Fahrenheit");

    tempCelcius = -10;
    tempFahrenheit = 9 * tempCelcius / 5 + 32;
    System.out.println(tempCelcius + " " + tempFahrenheit);

    tempCelcius = 0;
    tempFahrenheit = 9 * tempCelcius / 5 + 32;
    System.out.println(tempCelcius + " " + tempFahrenheit);

    tempCelcius = 37;
    tempFahrenheit = 9 * tempCelcius / 5 + 32;
    System.out.println(tempCelcius + " " + tempFahrenheit);

    tempCelcius = 100;
    tempFahrenheit = 9 * tempCelcius / 5 + 32;
    System.out.println(tempCelcius + " " + tempFahrenheit);
  }
}
  
```

Celcius	Fahrenheit
-10.0	14.0
0.0	32.0
37.0	98.6
100.0	212.0